

Knud den Stores udmøntning i Danmark vest for Øresund i lyset af Brita Malmers værk

DEL I: FYN OG JYLLAND

Af Jens Christian Moesgaard¹

Brita Malmer (1925-2013) har gennem et langt forskerliv grundigt behandlet de tidlige udmøntninger i Norden. Hendes værk *Serpents and Crosses* var ved hendes død i 2013 ikke helt afsluttet, men dog så fremskredet, at det kunne og burde udgives. Der udestod imidlertid en række løse ender og en mængde detaljer, der skulle tjekkes og kompletteres. Bo Gunnarsson påtog sig uegennyttigt denne opgave ved siden af sine mange andre forpligtelser. I foråret 2023 havde vi den glæde, at det længe ventede værk endeligt kunne udgives – en kraftpræstation, både fra Britas og Bos side!

Dette arbejde slutter sig til Malmers tidligere værker, *Nordiska Mynt före år 1000* (1966), *The Sigtuna Coinage 995-1005* (1989) og *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995-1020* (1997). Med disse værker er hovedparten af de nordiske udmøntninger indtil midten af 1030'erne nu dækket af en moderne gennemgang. Hermed har vi endeligt for disse perioder fået en afløser til Haubergs pionerværk fra 1900 om Danmarks mønter i vikingetiden og tidlig middelalder.

Malmers værker tager ikke udgangspunkt i mønten, men i stemplet. Stemplet er en cylinder med møntmotivet i negativ i den ene ende. Understemplet blev fastgjort på et stabilt underlag, og derefter blev en blanket i passende metal, vægt og størrelse lagt ovenpå, overstemplet placeret, og med et hammerslag på toppen af overstemplet var mønten præget. Selve stemplerne er kun yderst sjældent bevaret til i dag, men vi har deres aftryk bevaret på mønterne. Stemplerne var ikke maskinelt tilvirkede, så der var små forskelle mellem dem. Ved nøje at sammenligne to mønter i detaljen er det muligt at give en bedømmelse af, om de er præget med samme eller forskellige stempler.

Over- og understemplerne blev ikke slidt lige hurtigt, og derfor kan et understempel have været anvendt med flere overstempler og omvendt. Derved kan der opstå kæder eller net af stempelkoblinger, der – med mindre stemplerne er blevet flyttet eller har ”ligget på lager” – viser, at de har været anvendt på samme tid og sted. På den måde har Malmer kunne knytte mønter med uforståelige indskrifter eller kopier af engelske indskrifter sammen med mønter med angivelse af møntherre og –sted. Hun har kunnet vise, at udmøntningerne var meget større, end vi troede. For eksempel mente man tidligere, at der i Lund kun havde været en kortvarig og fåtallig udmøntning i Svend Tveskægs navn omkring 995, før Knud den Store (1018-1035) i starten af sin regering skulle have tilkaldt engelske møntmestre til hjælp med at starte en egentlig møntprägning, hvoraf en del bar hans navn og titel (Hauberg 1900, s. 44-45; Galster 1936, p. 144-145; Bendixen, 1976, s. 18-19). Nu har Malmer vist, at der var en omfattende anonym

1. Tak til Bo Gunnarsson for gode diskussioner og inspiration.

udmøntning af efterligninger af især engelske mønter i de mellemliggende to årtier.

Malmers værker er imidlertid ikke helt lette at anvende for den uindviede. Med sit udgangspunkt i stemplet behandler Malmer som allerede nævnt ikke i første omgang mønter, men møntsider. Forsider og bagsider optræder hver for sig i hendes billedkatalog over materialet. Hendes ambition var at identificere alle stempler, som har været anvendt. Hvis vi taler om perioden efter 995, er motiverne i langt overvejende grad efterligninger af samtidige engelske mønter. Forsidestempler og bagsidestempler er ordnet efter motivet, det vil i praksis sige de engelske prototyper. Kombinationer med andre stempler angives for hvert stempel, og kan også ses i den summariske liste over eksemplarer, som er ordnet efter forsidestempler.

Materialet er således rigoristisk fremlagt efter et objektivt system, der som sagt er baseret på motiver. Imidlertid er samme møntmotiv ofte anvendt på flere forskellige møntsteder og til flere forskellige tider, men bøgerne indeholder ingen index over møntsteder eller kronologisk liste over mønterne. Desuden diskuterer Malmer med få undtagelser kun dateringer og prægested for stempelkæderne (Malmer 1997, s. 42, 45-54 og passim; 2023, s. 509-520 og passim). Hun går som hovedregel ikke i detaljer med de enkelte stempelkombinationer. Når en stempelkombination er en del af en kæde, giver Malmers tolkning af kæden en dateringsramme og en geografisk oprindelse. Der er dog en del mønter, som ikke lader sig stemplekoble til større kæder, de såkaldte "singles", "3-links" og "4-links". Nogle af disse er med mere eller mindre overbevisende argumenter blevet henført til møntsteder af andre forfattere, men mange er ikke. Andre er siden Malmers arbejde blevet knyttet til kæder gennem nyopdagede eksemplarer (se for eksempel Gunnarsson 2009), og der er håb om, at vor viden på den måde lidt efter lidt vil ekspanderes og konsolideres gennem fremtidige fund. Men der er ikke desto mindre stadigt en stor del af det kendte møntmateriale fra perioden, som ikke er møntstedsbestemt eller findateret.

Det kræver således en del opslag i forskellige kapitler og lister i bøgerne samt inddragelse af anden litteratur for at sammenstykke et overblik over et bestemt møntsteds produktion og kronologiske udvikling. For møntstedet i Sigtuna i Mellemsverige udgav Malmer selv i 2010 med værket *Den svenska Mynthistorien – Vikingatiden* en mere tilgængelig syntese, hvor hun tog udgangspunkt i mønten (kombinationen af et bestemt forsidestempel med et bestemt bagsidestempel), som hun opstillede i kronologiske og typologiske sekvenser.

Malmer fik aldrig mulighed for at behandle de øvrige møntsteder på samme måde. Hovedparten af disse er danske. I perioden efter 995 er udmøntningen i Lund (Skåne, dengang en del af Danmark) er både numerisk og organisatorisk langt den vigtigste – og indtil starten af Knud den Stores regering (1018-1035) sandsynligvis endnu den eneste. Det vil gå ud over dette blads rammer at give en fyldestgørende oversigt over Lunds tidlige udmøntninger. Derimod er det ambitionen her at se på Malmers bidrag til vor viden om de øvrige møntsteder under Knud den Store. I denne første artikel vil vi se på møntstederne i Jylland og på Fyn. Det viser sig, at den type, der traditionelt er henført til Odense, i virkeligheden skal dateres senere, mens møntstederne i Viborg, Ørbæk, Ribe og Hedeby (Sydslesvig, dengang en del af Danmark) rent faktisk synes at have været i aktivitet under Knuds regering. I en senere artikel vil vi se på de sjællandske møntsteder Roskilde, Ringsted og Slagelse.

I denne sammenhæng bør det fremhæves, at Brita Malmers arbejde har bragt en vigtig observation om Knuds møntvæsen tilbage i forskningen igen, nemlig den møntreform, der fandt sted engang i midten eller anden halvdel af 1020'erne. Det paradoksale er, at allerede Erslev i 1875 havde fremhævet denne reform, men i den efterfølgende forskning forsvandt den nærmest (Hauberg 1900, s. 108-109, 150, 156, passim; Galster 1936, s. 144-148; Bendixen 1976, s. 19-22), indtil Malmer fremdrog den igen og underbyggede den i en række arbejder. Før reformen var mønterne af meget varierende, ofte høj, vægt, og deres motiver efterlignede mange forskellige engelske mønttyper uden noget egentligt system. Efter reformen var vægtstandarder kontrolleret. Den var på omkring et gram i Skåne og på Sjælland og på omkring tre kvart gram i Jylland. Hvert møntsted havde nu – med en vis variation – sin egen selvstændige type. Det var i overensstemmelse med tysk skik, der stod i modsætning til møntvæsenet i England, hvor alle møntsteder i hele landet prægede samme centralt bestemte mønttype. Motiverne på de danske mønter var ikke længere blot kopier af engelske forbilleder, men var mere tysk inspirerede uden at være direkte efterligninger. Ud fra ovenstående kriterier er det forholdsvis enkelt at udskille de tidlige og de sene mønter i Knuds mønttrække.

Man bemærker, at der er en del eksemplarer præget på firkantede blanketter. Der drejer sig om to ud af 17 eksemplarer af Hbg. 46 (sikker Viborg-type), det eneste kendte eksemplar af Hbg. 48 (usikker Viborg-type), eksemplaret 9.131.1115(9102).1 (sandsynligvis Lund eller Sigtuna) og endeligt to ud af 37 eksemplarer af Hbg. 55 (sikker Ribe-type). Firkantede blanketter er ellers et træk, der er typisk for Sigtuna (Malmer 2010, s. 50, 70). De er sjældne andre steder, som for eksempel i Lund. Men måske var de ikke så sjældne endda i den tidlige fase af udmøntningen i Jylland?

Jeg vil i denne artikel ikke tage udgangspunkt i stempler eller stempekombinationer, men i typer. Jeg definerer en type som et bestemt forsidemotiv med et bestemt bagsidemotiv. Der kan være en del variation i motiverne, og det må nogle gange bero på et skøn, om man synes, at en variation er så stor, at den skal udskilles som en selvstændig type. I praksis tager jeg i vid udstrækning udgangspunkt i de typer, som Hauberg definerede. Det har den fordel, at det er lettere at knytte tilbage til tidligere forskning. Det har ligeledes den fordel, at det giver en nøgle til en anden indgang til Malmers arbejde end de stempler og stempelkoblinger, som hun selv har bygget sit arbejde op om, og som man derfor kan følge i hendes værker.

Mit udgangspunkt i typer giver imidlertid et stort problem i forhold til Malmers arbejde. En type omfatter nemlig ofte flere stempelkombinationer, og Malmer har som hovedregel kun medtaget eksemplarer, der kunne stempelidentificeres. Det indbærer, at hun kun medtager ikke-bevarede eksemplarer, hvis de i litteratur eller antikvariske arkivalier er illustrerede eller strækkeligt detaljeret beskrevne til, at de kan stempelbestemmes. For eksempel medtager hun ikke eksemplaret af Viborgmønten Hbg 46 (Malmer 1997, nr. 9.630.1728 og 1729) fra Södsvik-fundet på Öland (Hauberg 1900, s. 175, 196), sandsynligvis fordi den ikke kan stempelbestemmes. Jeg har ikke gjort noget systematisk forsøg på at fremfinde oplysninger om disse stykker. Det betyder, at jeg kommer til at mangle en del eksemplarer – og potentielt en del skattefundsdateringer – i listen nedenfor.

I Malmers værker er stempler, eksemplarer, fund og kæder præsenteret i logisk orden (se ovenfor) i en række kataloger, der optager det meste af bøgerne. Jeg vil derfor ikke angive sidetal for stempler, eksemplarer etc., da man let selv vil kunne finde dem (tabel 1). Prefix 9 henviser til

bind 9 i skriftserien *Commentationes de nummis saeculorum IX-XI in Sucia repertis, Nova Series*. Det er *Anglo-Scandinavian Coinage c. 995-1020* (Malmer 1997). Prefix 14 henviser til bind 14 = *Serpents and Crosses* (Malmer 2023).

Odense

Hauberg henfører en type til Odense under Knud (Hbg. 45). Becker (1990, s. 26-27) omdaterer den overbevisende til 1040'erne (K.14/503). Malmer beskriver den som 14.508.1821. Den er stempelkoblet til en samtidig Lundudmøntning (Becker 1981, K.14/138; Malmer 14.508.1871 & 1872) (figur 1). Der kan således på forskningens nuværende stade ikke påvises møntproduktion i Odense under Knud den Store.

Viborg

I Viborg anlagde kong Knud en kongsgård, der var i brug cirka 1018-1030. Stedet lå strategisk midt inde i Jylland ved hærvejen, og navnet Vi-bjerg tyder på, at der har været kultsted langt tilbage i tiden. Der er også stedet for Jyllands landting. Selve byudviklingen kom først i gang senere i århundredet, og omkring 1060 blev byen bispesæde (Hjermind 2008). Hauberg henførte otte Knud-typer til Viborg, hvoraf de tre er tidlige. Dolley har siden henført endnu en type til Viborg. Malmers stempelstudier indikerer imidlertid, at flere af disse typer med stor sandsynlighed ikke er fra Viborg (tabel 2, figur 2).

Haubergs (1900, s. 115) henførelse Hbg. 46 til Viborg på grundlag af bagsideindskriftens lighed med senere mønter tilskrevet Viborg forekommer rimelig og er blevet accepteret af Malmer (1997, s. 53). Et nyligt forslag om at henføre den til Vibemyr i Rogaland i Norge (Em-sø 2021, s. 116) indgår i en hypotese om at flytte adskillige mønter fra Lund til Norge og står og falder med, om man tror på denne hypotese, se modargumenter i *NNUM* 2022:4. Andre typer er med forbehold henført til Viborg på grundlag primitiv stil (Hauberg 1900, s. 115, 197).

Hbg. 46

Type: Efterligning af Æthelreds Small Cross præget ca. 1009-1016

Stempler: Et forsidestempel: 9.630 (+CNVT REX ANGLORV). To bagsidestempler: 9.1728 (+SVARTGOL M-O PIB:) og 9.1729 (+SVARTGOL MO PIBR:) (figur 3). Indskriften +SVVARTGOL O PIBR: (Hbg. s. 196, pl. III, 46) er en fejllæsning p.g.a. dobbeltpræg af stemplet 9.1729, jfr. Malmer 1997, s. 243, eksemplar 1 9.630.1729.2 (figur 4). Indgår i kæde 138, se nedenfor.

Eksemplarer: 17 eksemplarer.

Vægt: 1,22 og 2,09 g (hele eks.). To på firkantet blanket.

Datering: Den meget høje vægt og typevalget viser, at typen er før reformen. Den må være efter 1016, idet Knuds engelske titel er nævnt i indskriften – han blev konge af England 1016 (efter et kort forsøg i 1014). De tre tidligste skattefundsdateringer for typen er TPQ 1018 (Dörby), 1025 (L. Klintegårde), 1034 (Sandtorp). De tre tidligste skattefundsdateringer for kæde 138 er alle TPQ 1018 (Malmer 1997, s. 42).

Møntsted: Viborg (indskrift, P = W (wyn-rune)). Disse mønter indgår i Malmers kæde 138 (figur 5). I denne kæde er der flere bagsidestempler, der eksplicit nævner Lund som møntsted (9.1703, 1715, 1716, 1931). Forsidestemplet 9.630 er også anvendt med Lunde-

Figur 1.

Stemplerne 14.508 og 1821, henført til Odense, 1040'erne, samt Lundestemplerne 14.1871 og 1872, som kobler til stempel 14.508 (efter Malmer 2023, reprofoto Ylva Ód).

Figur 2.

De 8 typer, som Hauberg henfører til Knud den Store, Viborg (efter Hauberg 1900, pl. III-IV, 46-53, scan TJH).

Fig. 1

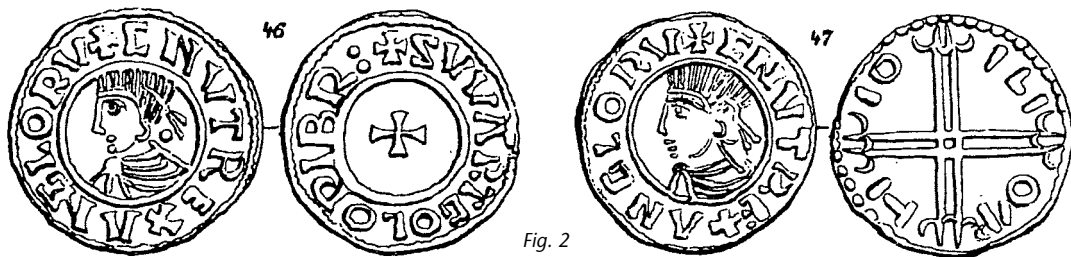
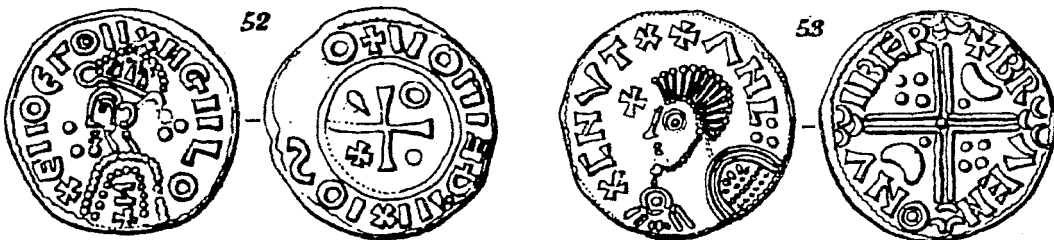

Fig. 2

bagsidestemplet 9.1931, samt stemplerne 9.1735, 1902, 1904, 1908 og 1747. Den mest sandsynlige forklaring på dette er, at det meste af kæde 138 er præget i Lund, hvor stemplet 630 ligeledes er anvendt en tid, inden det blev transporteret til Viborg og brugt med de lokale stempler 9.1728 og 1729. Det er sandsynligvis sket for at sætte gang i en begrænset produktion af mønter i den nyoprettede kongsgård.

Møntmester: Svartgol.

Hbg 47

Type: Efterligning af Æthelreds Small Cross præget ca. 1009-1016 (for-side) og Long Cross præget ca. 997-1003 (bagside).

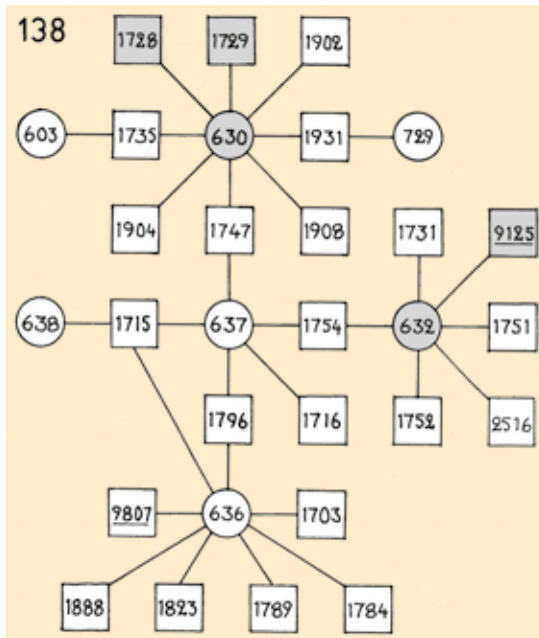
Stempler: Et forsidestempel: 9.632 (+CNVT REX A.NGL.ORV – regravet fra Æthelred, se Malmer 1997, s. 598, 619, nr. 2921). Et bagsidestempel: 9.9125 (s. 524) (forvirret indskrift) (figur 6). Indgår i kæde 138, se nedenfor.

Eksemplarer: Malmer har studeret to eksemplarer med proveniens. Hauberg (1900, s. 197) nævner desuden et eksemplar uden proveniens i Kungl. Myntkabinettet.

Figur 3. Stemplerne 9.630, 1728 og 1729, henført til Viborg (efter Malmer 1997, reprofoto Ylva Öd).

Figur 4. Det dobbeltprægede eksemplar af stempel 9.1729 (efter Malmer 1997, reprofoto Ylva Öd).

Figur 5. Malmers stempelkæde 138 med fremhævelse af de i teksten omtalte stempler (efter Malmer 1997, bearbejdet af Ylva Öd).

Vægt: Mellem 1,40 og 2,00 g.

Datering: Som foregående type. Der kendes to skattefundsdateringer for denne type, TPQ 1024 (Kelstrup) og 1035 (Dronningens gate, Trondhjem).

Møntsted: Sandsynligvis Lund. Hauberg (1900, s. 197) henfører typen til Viborg p.g.a. bagsidens primitiv stil. Han gør dog opmærksom på, at henførelsen er usikker. Typen indgår imidlertid i Malmers kæde 138, der hovedsagligt er tilskrevet Lund (se ovenfor). Selvom et andet stempel fra denne kæde rent faktisk er transporteret til Viborg (se ovenfor), og stilen er meget primitiv, er denne type sandsynligvis en Lunde-type, idet de relevante Viborg-stempelkombinationer sidder langt fra hinanden i kæden (figur 5).

Møntmester: ukendt (forvirret indskrift).

Figur 6.

Stemplerne 9.632 og 9125, sandsynligvis anvendt i Lund (efter Malmer 1997, reprofoto Ylva Öd).

Figur 7.

Stemplerne 9.510 og 1602, muligvis anvendt i Viborg (efter Malmer 1997, reprofoto Ylva Öd).

Hbg 48

Type: Efterligning af Æthelreds Helmet ca. 1003-1009.

Stempler: Et forsidestempel: 9.510 (+CNVT REX). Et bagsidestempel: 9.1602 (+BRVNMAN) (figur 7). Malmer har ikke fundet koblinger til andre stempler.

Eksemplarer: Et eksemplar.

Vægt: 1,44 g, firkantet blanket.

Datering: Som foregående. Ingen skattefundsdateringer.

Møntsted: Henførelsen til Viborg er usikker. Hauberg (1900, s. 115, 197) henførte forsigtigt typen til Viborg p.g.a. stil. Malmer har ikke frembragt nye elementer til besvarelse af spørgsmålet.

Møntmester: Brunman.

Hbg. 48 var.

Hauberg (1900, s. 197) nævner en række varianter af Hbg. 48. De stammer fra skattene i Louns (3x), Vallø (2x), Enegård, Mølndal og Pilgårds. De er ikke med i Malmer 1997, og er ikke nærmere undersøgt her. De har alle lavere vægte (0,69-0,72 g) og er sandsynligvis præget efter reformen.

Malmer 9.131.178.188.1115(9102).

Type: Efterligning af Æthelreds Long Cross præget ca. 997-1003.

Stempler: Tre forsidestempler: 9.131 (+EDELREQ RE+ AHGLO), 9.178 (+ÆDELRED RC+ AC), 9.188 (+ÆDELRED REX HC). Et bagsidestempel: 9.1115/9102 (+BRIEME. AN IDEI; to udgaver af korset: stemplet regraveret) (figur. 8). Indgår i kæde 105, se nedenfor.

Eksemplarer: Malmer har studeret 11 eksemplarer og Gunnarsson (2009, s. 79) et, i alt 12 eksemplarer.

Vægt: De hele eksemplarer vejer 0,92-2,16 g, én er på firkantet blanket.

Figur 8.
Stemplerne 9.131, 178, 188, 1115 og 9102, sandsynligvis anvendt i Lund (efter Malmer 1997, reprofoto Ylva Od & dok. B. Gunnarsson).

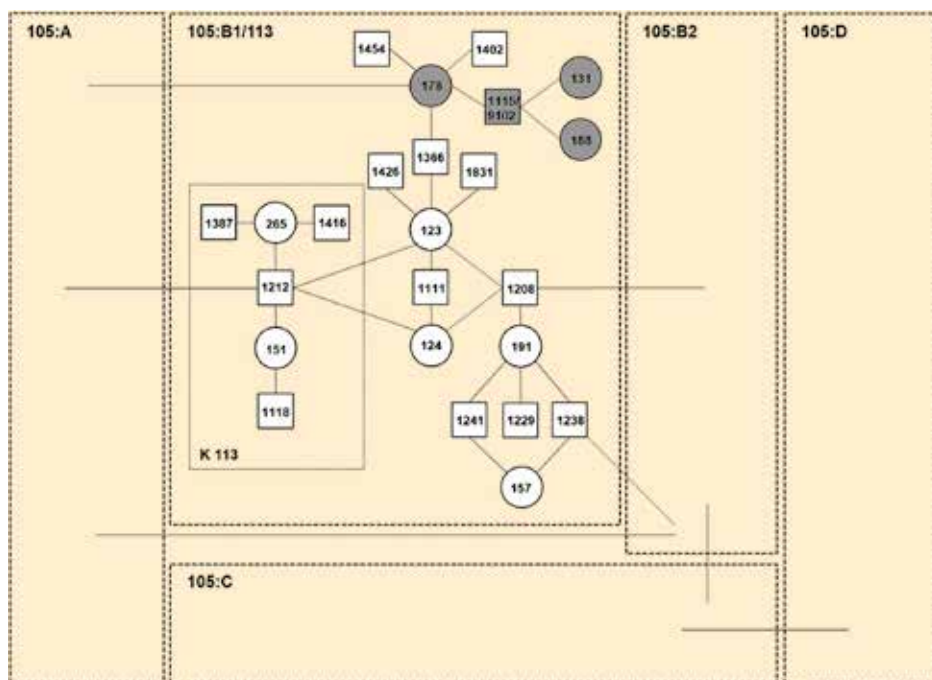
Datering: Tidligt 1000-tal. Stempel 9.178 befinder sig i den del af kæde 105, som Gunnarsson (2009, s. 77-79) har udskilt som 105:B1, som han daterer til de første år af 1000-tallet (figur 9). Der er to sene skattefundsdateringer af typen: TPQ 1034 (Sandtorp), 1036 (Nikilä). Vægt og typevalg viser, at typen er før reformen.

Møntsted: Sandsynligvis Lund, selv om Michael Dolley (refereret af Malmer 1997, s. 118) har foreslået, at denne type stammer fra Viborg. Han identificerede møntmester Brieme med den veldokumenterede Viborg-møntmester Braem på Hbg. Knud 53, Hardeknud 40-41. Malmer kendte to forsidestempler 9.131 og 9.188. Hun havde i første omgang med stort forbehold henført 9.131.1115 til Sigtuna på grundlag af eksistensen af et eksemplar på firkantet blanket (Malmer 2010, s. 151, nr. 78, sandsynlighedskategori III, jfr. s. 50). Slutningen på bagsidens indskrift, IDEL, minder om det karakteristiske SIDL, der tolkes som Sigtuna Dei = Guds Sigtuna (Malmer 2010, s. 34). Lige foran I'et står faktisk bogstavet N, der kan være en S/Z, der er drejet 90°, således som Bo Gunnarsson har foreslået, at det kunne være sket på irske mønter (Gunnarsson 2020, s. 38-39). I 2001 dukkede imidlertid et eksemplar op med forside 9.178. Den var i forvejen dokumenteret med andre bagsider og knyttet til den store kæde 105, der formodes præget i Lund (Gunnarsson 2009, s. 79). Selv om man ikke kan udelukke en transport af stempel 9.178 fra Lund til Viborg, er det dog mere sandsynligt, at stemplet er forblevet i Lund, eller alternativt, at det er anvendt i Sigtuna.

Møntmester: Brieme.

Hbg. 49-53

Brita Malmer har ikke behandlet de fem typer præget efter reformen, som Hauberg henfører til Viborg (Hbg. 49-53), og de vil ikke blive behandlet i detaljer her. Henførelsen til Viborg bygger for Hbg. 49 og 53 på indskriften. Viborgs standardtype synes lige efter reformen at have været Guds hånd/kors med kors i vinklerne (Hbg. 49, variant med buste Hbg. 50), som er præget i betydeligt antal (Christiansen & Horsnæs 2021, s. 7-8). Den blev afløst af buste/dobbelt kors til kanten med halv-

Figur 9. Sammenhængen mellem faserne i Malmers stempelkæde 105, opdateret af Bo Gunnarsson (se Gunnarsson 2009, fig. 7; 2019, fig. 11B). Fase 105:B1 er gengivet i detaljer med de her behandlede stempler fremhævet i gråt (grafik Bo Gunnarsson).

måne i to vinkler og prikker i de to andre (Hbg. Knud 53, Hardeknud 41, Magnus 35, Svend 57, 66), som dog hvad angår udmøntningstal i starten stod i skyggen af Ørbæk-udmøntningen (Moesgaard 2012). Man bemærker i øvrigt, at samme forside-stempel er anvendt i Viborg og Ørbæk (Hbg., Knud 53-54). Hbg. 51-52 minder om udmøntningerne i Hedeby, se nedenfor.

Ørbæk

Fleire mønttyper fra 1000-tallet angiver Ørbæk som møntsted. Der har været flere forslag til lokalisering af dette møntsted. Den lave vægt på post-reform typen indikere tydeligt, at det må være i Jylland. Det samme gør denne types stærke forekomst i jyske fund (Moesgaard 2012). Der findes en stempelkobling med en mønt fra Viborg (Hbg. Knud 53-54). Ørbæk ved Løgstør, ikke langt fra Viborg er den bedste kandidat (Hauberg 1900, s. 74-75), da den var sandsynligvis havneplads for den kongelige gård, der fulgte efter ringborgen Aggersborg, der lå lige på den anden side af Limfjorden. Muligvis lå kongsgården i 1000-tallet ligefrem i Ørbæk (Roesdahl, Sindbæk & Pedersen 2014, s. 22-23, 47-48). Hauberg listede kun en Knud-type fra Ørbæk (Hbg. 54), og den skal dateres til efter reformen (figur 10). Siden er der dukket to typer op, der kan dateres før reformen (tabel 3).

Malmer 9.727.1924.

Type: Efterligning af Knuds Quatrefoil præget ca. 1017-1023.

Stempler: Et forside-stempel: 9.727 (+CNVT REX ANGLORVI – Blackburn (1985, p. 109, nr. 12) antager, at dette er et officielt engelsk stempel fra London, der er transporteret til Danmark). Et bagside-stempel: Malmer 9.1924 (+SEOTA MON ORBE) (figur 11). Malmer har ikke fundet koblinger til andre stempler.

Eksemplarer: Et eks.

Vægt: 1,04 g.

Datering: Typevalg viser, at typen er før reformen, trods relativ lav vægt på det ene kendte eksemplar. Prototypen angiver datering efter 1017. Mulig skattefundsdatering: 1038 (muligvis fra Mölndalsskatten, jfr. Malmer 1983).

Møntsted: Ørbæk (indskrift).

Møntmester: Seota.

Bruun Rasmussen 871, lot 150.

Note: Ikke med i Malmer, da den først blev kendt i 2016, tre år efter hendes død, se Moesgaard (2017).

Type: Efterligning af Knuds Pointed Helmet præget 1023-1029.

Stempler: Et forsidestempel (+CN RE+ AN(G?)L). Et bagsidestempel (+ARENDRIM ON ORB) (figur 12). Der er ikke fundet koblinger til andre stempler.

Eksemplarer: Et eks.

Vægt: 1,09 g.

Datering: Typevalg viser, at typen er før reformen, trods relativ lav vægt på det ene kendte eksemplar. Kan tidligst være præget 1023 (prototypen). Ingen kendte funddateringer.

Møntsted: Ørbæk (indskrift). Arngrim optræder også senere som møntmester i Ørbæk (Hbg. Hardeknud 42).

Møntmester: Arngrim

Hbg. 54

Efter reformen var Ørbæks standardtype buste/kors med buer i vinklerne (Hbg. Knud 54 = Hardeknud 42). Denne type er ikke behandlet af Malmer. Det var en betragtelig udmøntning (Moesgaard 2012; 2013). Helle Horsnæs arbejder på et stempelstudie af typen.

Ribe

Ribe blev grundlagt i starten af 700-tallet på nordsiden af Ribe Å. Indtil for nyligt kunne man ikke påvise meget aktivitet i byen i 900-tallet og endnu mindre i 1000-tallets tre første fjerdedele. De seneste års arkæologiske udgravninger har imidlertid påvist et vist aktivitetsniveau samt befæstningsarbejder nord for åen og især en tidlig kristen kirkegård anlagt allerede i 800-tallet omkring Domkirken syd for åen. En del af denne kirkegård blev i midten af 1000-tallet udlagt til bebyggelse (Søvsø 2020, s. 204-224).

Hauberg henfører to typer til Ribe (Hbg. 55-56) (figur 13). De har læselige indskrifter, som han tolker som møntmester Siric i Ribe. Møntstedet skrives med forskellige stavemåder: RICYEBII, RIEBYII, RIHBIIR, RINHE. Der er i tidens løb foreslået flere tolkninger af dette bynavn: de engelske byer Rising Castle (Norfolk), Richborough (Buckinghamshire) (Hildebrand 1881, s. 289, nr. 3060-3066) eller Ringhborgh (Yorkshire) (Sigurd Holm, cf. Ernst 1948, s. 22). Malmer har gennem stempelstudier (stempelkæder 14.151, 14.152) vist, at samtlige kendte eksemplarer med de nævnte indskrifter er stempelkoblede (figur 14-15). Samtidigt har hun kunnet knytte nogle mønter, der ellers i indskrifterne giver sig ud for at være præget i London og York, til den her behandlede gruppe (tabel 4). Hun har også påvist flere kombinationer mellem engelske typer, end Hauberg kendte (se nedenfor). Et sådant 'tilfældigt' mønster af stempelkoblinger er typisk for de skandinaviske udmøntninger i

Figur 10.

Typen, som Hauberg henfører til Knud den Store, Ørbæk (efter Hauberg 1900, pl. IV, 54, scan TJH).

Figur 11.

Stemplerne 9.727 og 1924, henført til Ørbæk (efter Malmer 1997, reprofoto Ylva Öd).

Figur 12.

Det nytilkomne Ørbæk-stykke. Foto: Bruun Rasmussens auktioner.

Figur 13.

Fire typer, som Hauberg henfører til Ribe (efter Hauberg 1900, pl. IV, 55-56 og VI, 48-49, scan TJH).

Fig. 10

Fig. 11

Fig. 12

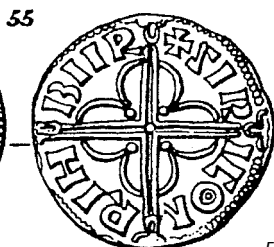
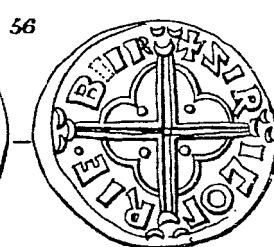
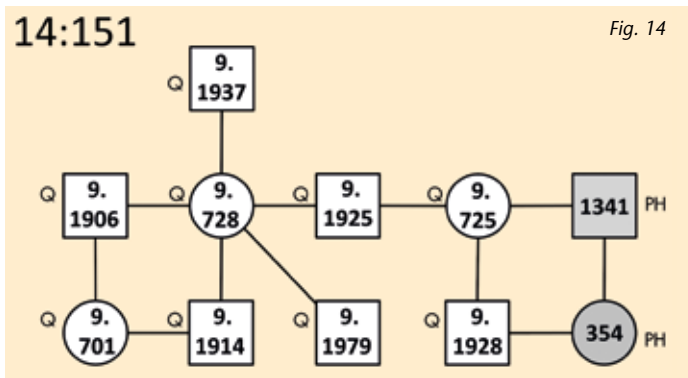

Fig. 13

starten af 1000-tallet, men findes aldrig i England. Vi kan derfor udelukke England som oprindelsesland for denne møntgruppe.

Kan vi så uden videre henføre gruppen til Ribe? Det beror på, om man tror på tolkningen af indskriften. I de tidlige latinske kilder (800/900-1200-tallet) bruges formen Ripa. På dansk kendes navnet først fra 1200-tallet, hvor det skrives Ripæ. Formerne Riebyii og Rihbiir på mønterne kan til nød minde om de fra de skriftlige kilder kendte former, mens de øvrige stavemåder på mønterne ligger langt herfra (Skovgaard-Petersen 1981 s. 39, 42-44, 46-51, 53-61; Jørgensen 1994 s. 231). Malmer (1997, s. 53; 2023, s. 510-511, 529-530, 539) acceptere læsningen som Ribe, hvilket nok må anses som det bedste bud. Begge kæderne 14.151 og 152 er klart domineret af Quatrefoil-typen, men med indslag af Pointed Helmet (Malmer 2023, s. 510-511). De må anses for at være samtidige. Malmer har desuden behandlet typerne Hbg. Hardeknud 48 og 49 (figur 13).

Figur 14.
Malmers stempelkæde 14.151. Hvide markeret Q: Quatrefoil-typen. Grå markeret PH: Pointed Helmet-typen (efter Malmer 2023, bearbejdet af Ylva Öd).

Hbg. 55

Type: Efterligning af Knuds Quatrefoil præget ca. 1017-1023.

Stempler: Fire forsidestempler: 9.701 (+CNVT REX ANGLORVM), 723 (+CNVT REX ANGLOR.), 725 (+CNVT REX ANGLO), 728 (+CNVT REX ANGLORVI). Otte bagsidestempler: 9.1906 (+EA ERN MOL VND), 1914 (+HI LDR EDM OEO), 1925 (+SIR ICON RIH BIIR), 1926 (+SIR ICON RICY EBII), 1927 (+SIR ICON RIE. B.[.JII]), 1928 (+SIR ICOO NRI NHE), 1937 (forvirret), 1979 (usikker læsning) (figur 16). Indgår i kæde 14.151 og 152, se nedenfor.

Eksemplarer: Stempelkombinationer i kæde 14.151, 9.701.1906 (3x), 701.1914 (2x), 725.1925 = Hbg. pl. IV, 55 (7x), 725.1928 (10x), 728.1906 (6x), 728.1914 (1x), 728.1925 (1x), 728.1937 (2x), 728.1979 (1x). Stempelkombinationer i kæde 14.152: 723.1926 (3x, 2 firkantede), 723.1927 (1x). I alt 37 eksemplarer.

Vægt: 0,96-1,86 g (kun hele eks.).

Datering: Vægt og typevalg angiver en dato før reformen. Kan tidligst være præget 1017 (prototype), muligvis efter 1023, da Pointed Helmet optræder i kæderne 14.151 og 14.152. Tidligste skattefund TPO 1018 (Skäggs), 1024 (Djuped), 1026 (Myrände).

Møntsted: Ribe, angivet i indskriften, jfr. ovenfor, for de fleste mønter. Stempelkobling gennem kæde 14.151 til mønter med Ribe-indskrift for de få med forvirrede eller engelske indskrifter.

Møntmester: Siric.

Hbg. 56

Type: Efterligning af Knuds Pointed Helmet præget ca. 1023-1029 (for-side) og Quatrefoil præget ca. 1017-1023 (bagside).

Stempler: To forsidestempler: 9.801 = 14.411 (forvirret), 9.802 = 14.354 (forvirret) (figur 17). To bagsidestempler: 9.1927 & 1928 (se ovenfor).

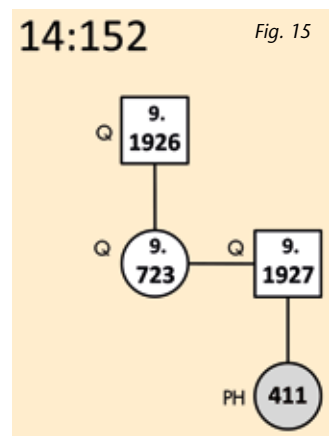
Eksemplarer: Stempelkombinationer i kæde 14:151: 14.354.9.1928 (4x). Kæde 14:152: 14.411.1927 (4x). I alt otte eks.

Vægt: Hele eks. 0,76-1,50 g. Næstletteste eks. 1,12 g.

Datering: Vægt og typevalg angiver en datering før reformen. Tidligst præget 1023 (prototype). Kun to eksemplarer med proveniens, TPO 1038 (Enegård) og 1064 (nær Gdansk, Polen).

Møntsted: Ribe (indskrift).

Møntmester: Siric.

Figur 15.
Malmers stempelkæde 14.152. Hvide markeret Q: Quatrefoil-typen. Grå markeret PH: Pointed Helmet-typen (efter Malmer 2023, bearbejdet af Ylva Öd).

Malmer 9.725.14.1341

Type: Efterligning af Knuds Quatrefoil præget ca. 1017-1023 (forside) og Pointed Helmet præget ca. 1023-1029 (bagside).

Stempler: Et forsidestempel: 9.725 (se ovenfor). Et bagsidestempel: 9.5804 = 14.1341 (forvirret) (figur 18). Indgår i kæde 14.151.

Eksemplarer: To eksemplarer (Malmer 1997, s. 269; 2023, p. 269).

Vægt: 0,92-1,24 g.

Datering: Vægt og typevalg daterer typen til før reformen. Tidligst præget 1023 (prototype). Ingen fundprovenienser kendt.

Møntsted: Ribe. Knyttes via kæde 14.151 til de to foregående typer og dermed til Ribe.

Møntmester: Forvirret indskrift.

Malmer 14.354.1341

Type: Efterligning af Knuds Pointed Helmet præget ca. 1023-1029.

Stempler: Et forsidestempel: 9.802 = 14.354 (se ovenfor). Et bagsidestempel: 9.5804 = 14.1341 (se ovenfor). Indgår i kæde 14.151. Koblingen mellem disse to stempler var ikke noteret i Malmer 1997, da den lå efter bogens kronologiske ramme (jfr. Malmer 2023, s. 526).

Eksemplarer: Fire eksemplarer (Malmer 2023, s. 197).

Vægt: Hele eksemplarer vejer 1,15-1,35 g.

Datering: Vægt og typevalg antyder datering før reformen. Efter 1023 (prototype). Ingen fundprovenienser.

Figur 16.

Stemplerne 9.701, 723 (14.A22 samme eks.), 725 (14.A23 andet eks.), 728 (14.A20, andet eks.), 1906, 1914, 1925, 1926, 1927, 1928, 1937 og 1979, henført til Ribe (Stempel 701 fra Bo Gunnarssons samling. De øvrige efter Malmer 1997 og 2023, reprofoto Ylva Öd.).

Fig. 17

Fig. 18

Fig. 19

Fig. 20

Figur 17
Stemplerne 14.354 og 411, henført til Ribe (efter Malmer 2023, reprofoto Ylva Öd).

Figur 18.
Stempel 14.1341, henført til Ribe (efter Malmer 2023, reprofoto Ylva Öd).

Figur 19.
Stemplerne 14.447, 1863 og 1864, henført til Ribe (efter Malmer 2023, reprofoto Ylva Öd).

Figur 20.
Stemplerne 14.438 og 1845, henført til Ribe (efter Malmer 2023, reprofoto Ylva Öd).

Møntsted: Ribe. Knyttes via kæde 14.151 til de tre foregående typer og dermed til Ribe.

Møntmester: Forvirret indskrift.

Hbg. Hardeknud 48

Type: Efterligning af Knuds Pointed Helmet præget ca 1023-1029 (for-side). Buekors (bagside).

Stempler: Et forsidestempel 14.447 (forvirret). To bagsidestempler: 14.1863 (forvirret) og 14.1864 (forvirret) (figur 19). Disse tre stempler er kobled i en 3-link. Malmer har ikke fundet andre stempelskoblinger.

Eksemplarer: Malmer kendte ni eksemplarer. Malmer (2023, s. 214) formoder, at et eks på KMMS (14.447.1864.3) muligvis kan være fra Plonsk fundet, men i FMP (bd. III 117.2488-2502) er de danske mønter fra Hardeknud i dette fund ikke typebestemt. Hauberg (1900, s. 180) er lidt mere præcis, men nævner heller ingen Hbg. 48 i dette fund. Derimod nævner han 8 eksemplarer i Lybæk-fundet, som skulle være erhvervet af KMMS. Emsøy (2023, s. 77) citerer et eksemplar 14.447.1863 solgt i Warszawa i 2021.

Vægt: 0,72-0,83 g.

Datering: Hauberg henfører uden eksplicit argumentation typen til Hardeknud, men den kan sikkert også være fra Knuds sidste år. Malmer (2023, s. 214) kommenterer ikke dateringen og citerer in-

Figur 21.
Stemplerne Becker 3, Malmer 14.473,
14.474 samt Becker 5a, 5b, 5c, Malmer
14.1868, 14.1869, henført til Ribe (efter
Malmer 2023 og Becker 1982, fig. 5,
reprofoto Ylva Öd).

gen fundprovenienser. Hauberg (1900, s. 171, 180, 206) citerer 8 eks fra Lybæk, TPQ 1046 og et fra Espinge TPQ 1047. Disse eksemplarer har sandsynligvis mistet deres proveniens, og derfor har Malmer dem ikke med.

Møntsted: Henført til Ribe af Hauberg (1900, s. 206) på grund af lav jysk vægtstandard og bagside-typen, som genfindes på en Ribe-mønt fra Niels (Hbg. Niels 12-14). Denne Niels mønt anses imidlertid i dag for at være fra Odense (Poulsen 2016, JY8-9). Dog er en henførelse af Hbg. Knud 48 til Ribe rimelig p.g.a. dens lighed med Hbg. 49. Emsøy (2023) foreslår at henføre Hbg. Knud 48 til Norge på grundlag af en temmelig hypotetisk teori om, at stemplet skulle være blevet fuldstændigt omgraveret fra stemplet Malmer 14.301, der bærer den norske kong Olav den Helliges navn.

Møntmester: Forvirret.

Hbg. Hardeknud 49

Type: Efterligning af Knuds Pointed Helmet præget ca 1023-1029 (for-side). Tre buer omkring lille kors (bagside).

Stempler: Et forsidestempel 14.438 (forvirret). Et bagsidestempel 14.1845 (forvirret) (figur 20). Malmer har ikke fundet koblinger til andre stempler.

Eksemplarer: Fem eksemplarer.

Vægt: 0,77-0,79, hele eks.

Datering: Som ovenfor. En funddatering TPQ 1039 (Kongsø).

Møntsted: Ribe. Henført til Ribe af Hauberg (1900, s. 206) på grund af lav jysk vægtstandard og bagsidetyper, som genfindes på en sikker Ribe-mønt fra Svend Estridsen (Hbg. Svend 68). Dette ræsonnement er accepteret af Becker (1982, s. 87-88). Emsøy (2023) foreslår også, at denne type måske kan være norsk, idet den er typologisk beslægtede med Hbg. 48, som han anser som norsk (se ovenfor).

Møntmester: Forvirret

Hbg. Hardeknud 49 var

Type: Degenereret buste (forside). Tre buer omkring lille kors (bagside).

Note: Becker (1982, s. 86) og Malmer (2023, s. 518) angiver, at de ikke har indraget alle eksemplarer eller stempler i undersøgelsen, jfr. f. eks. Haubergs samling 606-615. Hauberg (1900, s. 206) citerer en del fundeksemplarer, men det er ikke entydigt, om det drejer sig om hovedtypen eller varianten.

Stempler: Mindst tre forsidestempler (alle forvirrede): Becker 3, Malmer 14.473, 14.474. Mindst fem bagsidestempler: Becker 5a, 5b, 5c, Malmer 14.1868, 14.1869 (figur 21). Beckers stempler indgår i kæde 250 (figur 22). For de øvrige stempler har Malmer ikke fundet koblinger med andre stempler.

Eksemplarer: Kæde 250: Becker 3.5a (2x), Becker 3.5b (2x + 1x, Emsø 2023, fig. 5); Becker 3.5c (2x) (Becker 1982, s. 86). Single-koblinger: 14.473.1868 (4x); 14.474.1869 (1x). I alt 12 eks.

Vægt: 0,66-0,76 g hele eks., citeret af Malmer (2023, s. 217-218).

Datering: Becker (1982, s. 85-86, 88) daterer typen til cirka 1035-1045.

Den må ses som en degenerering af de to foregående typer.

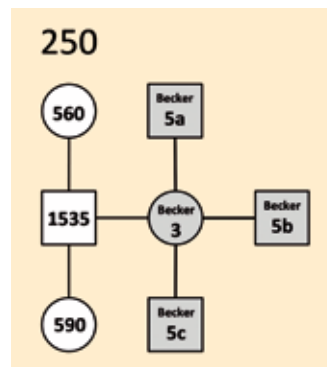
Møntsted: Ribe. Se under Hbg. 49. Forsidestempel 3 er også anvendt på et østdansk møntsted i 1040'erne (Hauberg 1900, s. 200; Becker 1982, fig. 3; Malmer 2023, s. 517-518).

Møntmester: Forvirret.

Hedeby

Hedeby's udmøntninger under Knud den Store var begrænsede. Brita Malmer har kun behandlet disse mønter sporadisk (Hbg. 57 = Malmer 14.673a.1854 og 673b.1855, i alt 3 eksemplarer registreret), og de vil derfor kun blive berørt summarisk her. De har for nyligt været genstand for en række studier, der viser, at de var ret forskellige fra udmøntningerne i de andre danske møntsteder. Først og fremmest har Ralf Wiechmann (2013) henført en gruppe mønter med primitive korsfremstillinger og en vægt på ca. 0,5-0,7 g til Hedeby ca. 1015-1040. Mønterne betegnes "Årstad 96-96" efter et norsk skattefund, hvor de optræder. Hedeby har således tilsyneladende haft en lavere vægtstandard og en anderledes typologi end de øvrige danske møntsteder før reformen.

Moesgaard & Hilberg (2019) samt Bengtsson (2020) har føjet en lavvægtig type på lille blanket til de fire sjældne typer, som allerede Hauberg forsigtigt henførte til Hedeby (Hbg. 57-60). Becker (1983, note 7) mente, at de tidligst kunne være fra 1030, men Kelstrup-fundet, nedlagt efter 1023 indeholdt en Hbg. 59, så de er måske lidt tidligere. Det er værd at bemærke, at Kelstrup-fundet også indeholdt Hbg. 51 og 52, som Hauberg tilskriver Viborg (tilsyneladende på grundlag af forsidens Helmet-buste, som han synes at mene er karakteristisk for Viborg, Hauberg 1900, s. 109), men som i stil og størrelse minder om Hedeby-mønterne Hbg. 57-60. Hbg. 51 og 52 optræder ligeledes i svenske fund med TPQ 1024 og 1026 (Lindström 1996, s. 22). Christiansen & Horsnæs (2021, s. 12) henfører opmærksomheden på et eks af Hbg. 60 i "Pommern VI" skatten (FMP II 278.479), hvis datering til ca. 1050 dog ikke hjælper os meget til findatering af typen. Fremtidige studier vil forhåbentligt kaste mere lys over denne gruppes kronologi og møntstedstilskrivning.

Figur 22. Malmers stempelkæde 250 med fremhævelse af de i teksten omtalte stempler (efter Malmer 2023, bearbejdet af Ylva Öd).

Tabel 1. Oversigt over kataloger over eksemplarer, fund, stempler og kæder i Malmer 1997 og 2023

	Comm NS 9 (1997)	Comm NS 14 (2023), 1000-talsdelen
Eksemplarer	89-299	183-277
Fund	302-355	290-323
Stempler	362-591	348-411, 436-505
Kæder	628-635	509-528

Tabel 2. Mønter henført med større eller mindre sikkerhed til Knud den Store, Viborg.

Reference	Møntsted	Type	Møntmester	Datering	Antal
Hbg. 46	Viborg (indskrift)	Small Cross	Svartgol	Pre-reform	17
Hbg. 47	<i>Sandsynligvis Lund (kæde 138)</i>	Small Cross/Long Cross	Forvirret	Pre-reform	2 (3?)
Hbg. 48	Muligvis Viborg (stil)	Helmet	Brunman	Pre-reform	1
Hbg. 48 var	Ikke behandlet her	-	-	Post-reform	-
Malmer 9.131.178.188.1115	<i>Sandsynligvis Lund (kæde 105) eller Sigtuna (Si Dei)</i>	Long Cross	Brieme	Pre-reform	12
Hbg. 49	Viborg (indskrift)	Guds hånd/kors med kors	Fulgod, Bjørn, forvirret	Post-reform	>100
Hbg. 50	Viborg (type)	Buste/kors med kors	Forvirret	Post-reform	Få
Hbg. 51	Muligvis Hedeby (fabrik)	Buste/Long Cross	Forvirret	Post-reform	En del
Hbg. 52	Muligvis Hedeby (fabrik)	Buste/kors	Forvirret	Post-reform	Få
Hbg. 53	Viborg (indskrift)	Buste/ kors med måner og prikker	Braem	Post-reform	Få

Tabel 3. Mønter henført til Knud den Store, Ørbæk

Reference	Møntsted	Type	Møntmester	Datering	Antal
Malmer 9.727.1924	Ørbæk (indskrift)	Quatrefoil	Seota	Pre-reform	1
BR 871.150	Ørbæk (indskrift)	Pointed Helmet	Arngrim	Pre-reform	1
Hbg. 54 = Hbg. HK 42	Ørbæk (indskrift)	Buste/kors med buer	Lefden, Arngrim, forvirret	Post-reform, Hardeknud	Mange

Tabel 4. Mønter henført til Ribe og behandlet af Malmer.

Reference	Møntsted	Type	Møntmester	Datering	Antal
Hbg. 55	Ribe (indskrift & kæde 14.151)	Quatrefoil	Siric, forvirret	Pre-reform	37
Hbg. 56	Ribe (indskrift)	Pointed Helmet/Quatrefoil	Siric	Pre-reform	8
Malmer 9.725.14.1341	Ribe (kæde 14.151)	Quatrefoil/Pointed Helmet	Forvirret	Pre-reform	2
Malmer 14.354.1341	Ribe (kæde 14.151)	Pointed Helmet	Forvirret	Pre-reform	4
Hbg. HK 48	Ribe (type)	Pointed Helmet/buekors	Forvirret	Sen Knud d Store, Hardeknud	9
Hbg. HK 49	Ribe (type)	Pointed Helmet/tre buer	Forvirret	Sen Knud d Store, Hardeknud	5
Hbg. HK 49 var.	Ribe (type)	Degenereret buste/tre buer	Forvirret	1035-1045	12

Litteratur

- Becker, Carl Johan, "The Coinages of Harthacnut and Magnus the Good at Lund c. 1040-c. 1046", *Studies in Northern Coinages of the Eleventh Century*, København 1981, s. 119-174.
- Becker, Carl Johan, "Nogle danske imitationer med elementer fra Knud den Stores engelske type 'Short Cross' ", *NNÅ* 1979-80 (1982), s. 81-92.
- Becker, Carl Johan, "Magnus den Godes Hedeby-mønter", *NNUM* 1983, s. 42-47.
- Becker, Carl Johan, "The Danish Mint at Odense (Funen) during the Eleventh Century", *Sigtuna Papers*, Stockholm 1990, s. 25-34.
- Bendixen, Kirsten, *Danmarks mønt*, 2. udgave, København 1976.
- Bengtsson, Kent " 'Møntprægning i Hedeby cirka 1015-1040' – En komplettering", *NNUM* 2020, s. 24-25.
- Blackburn, Mark, "English Dies used in Scandinavian Imitative Coinages", *Hikuin* 11, 1985, s. 101-124.
- Bogucki, Mateusz, Peter Ilisch & Stanisław Suchodolski (red.), *Frühmittelalterliche Münzfunde aus Polen*, Warszawa 2013-2017.
- Christiansen, Michael Wagner & Helle W. Horsnæs, "Guds hånd-udmøntninger", *NNUM* 2021, s. 5-15.
- Emsøy, Gard, "Utstein, åsatro, Magnus den gode sine norske mynter, Lund-mynter fra Haraldsråde og imitativ utmyntning under Magnus Haraldsson", *Trøndelag Numismatiske Forening 50 år 1971-2021*, Trondhjem 2021, s. 113-129.
- Emsøy, Gard, "Hauberg tabell VI mynt nummer 48 flyttes til Norge", *NNUM* 2023, s. 75-81.
- Ernst, Axel, "Bidrag til Ribe mønts historie", *NNÅ* 1948, s. 1-38.
- Erslev, Kristian, "Roskildes ældste Mønter", *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1875, s. 117-187.
- FMP = Bogucki, Ilisch, Suchodolski 2013-2017.
- Galster, Georg, "Danmarks Mønter", *Mønt (Nordisk Kultur XXIX)*, København, Oslo, Stockholm 1936, s. 139-200.
- Gunnarsson, Bo, "Den gäckande kedja 105 – spåret av en vikingatida myntunion?", *Samlad Glädje 2009*, Uppsala 2009, s. 71-89.
- Gunnarsson, Bo, "Hiberno-skandinaviske imitationer av Knut den Stores Quatrefoil", *NNUM* 2020, s. 37-46.
- Hauberg, Peter, *Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146*, København 1900.
- Hbg. = Hauberg 1900.
- Hauberg samling = Peter Haubergs samling, auktion, 17/6 og 4/11 1929, København.
- Hildebrand, Bror Emil, *Anglosachsiska mynt funna i Sveriges jord*, 2. udg., Stockholm 1881.
- Hjerminde Jesper, "Theatrum Urbis Vibergensis 1000-1150", *De første 200 årene – nytt blick på 27 skandinaviske middelalderbyer*, Bergen, 2008, s. 181-193.
- Jørgensen, Bent, *Stednavne ordbog*, 2. udgave, København 1994.
- KMMS = Den kongelige Mønt- og Medaillesamling, Nationalmuseet, København.
- Lindström, Jessica, *Myntningen i Danmark 995-1042. En studie med utgångspunkt i det svenska materialet*, C-uppsats, Högsolan på Gotland, 1996.
- Malmer, Brita, "Ett Knut den store-mynt från Ørbæk", *NNUM* 1983, s. 121-122.
- Malmer, Brita, *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995-1020*, Stockholm 1997.
- Malmer, Brita, *Den svenska Mynthistorien – Vikingatiden ca 995-1030*, Stockholm 2010.
- Malmer, Brita, *Serpents and Crosses. Scandinavian Coinages from the time of Louis the Pious, Cnut the Great, Harthacnut, and Anund Jakob*, Stockholm 2023.

- Moesgaard, Jens Christian, "Møntproduktionen i Ørbæk og kongemagtens interesse i Limfjordsområdet i 1000-tallet", *Årbog 2012. Vesthimmerlands Museum*, Aars 2012, s. 31-41.
- Moesgaard, Jens Christian, "Om den sande natur af 1000-tallets danske udmøntninger – nogle tanker inspireret af mønter fra Ørbæk", *NNUM* 2013, p. 21-23.
- Moesgaard, Jens Christian, "Ørbæks næstældste mønt?" *Årbog 2017. Vesthimmerlands Museum*, Aars 2017, s. 65-69.
- Moesgaard, Jens Christian & Volker Hilberg, "Møntprägning i Hedeby cirka 1015-1040", *NNUM* 2019, s. 54-57.
- Poulsen, Thomas Gunzelnick, "De danske udmøntninger under Svend Estridsens sønner 1074-1134", *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 2015 (2016), s. 117-221.
- Roesdahl, Else, Søren M. Sindbæk & Anne Pedersen, *Aggersborg i vikingetiden. Bebyggelsen og borgen*, København-Højbjerg, 2014.
- Skovgaard-Peteresen, Inge, "The written sources", *Ribe Excavations 1970-76*, bind 1, Esbjerg 1981, s. 21-62.
- Søvsø, Morten, *Ribe 700-1050. From Emporium to Civitas in Southern Scandinavia*, Ribe-Højbjerg 2020.
- Wiechmann, Ralf, "Byzantinische Treppen und englische Kreuze – Zwei Münztypen des 11. Jahrhunderts – geprägt in Haithabu?", *Kulturwandel im Spannungsfeld von Tradition und Innovation. Festschrift für Michael Müller-Wille*, Neumünster 2013, s. 145-160.